

“บททวนทิศทางประเทศไทย”

ธีรยุทธ บุญมี

ปาฐกถาพิเศษ วันที่ 26 กรกฎาคม 2551 ณ อาคารกีฬาเวสน์ ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น)

(1)

วิกฤตการเมืองไทยขยายตัว

1. วิกฤตการเมืองไทยเกิดจากการคอร์รัปชันเป็นประวัติการณ์ มีการครอบงำองค์กรตรวจสอบและขัดขวางกระบวนการยุติธรรมในยุครัฐบาลทักษิณ เกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ขึ้นตั้งแต่พช. ดึงดันแก้รัฐธรรมนูญเพื่อรื้อล้างผลงานการตรวจสอบของคสช. จึงเกิดการชุมนุมประท้วงของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยอีกหน และขยายตัวกว้างไปตามจังหวัดและภูมิภาคต่าง ๆ

2. พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยยกระดับการต่อสู้จากกลุ่มต่อต้าน (protest group) เป็นขบวนการทางการเมือง (political movement) ซึ่งหมายถึงการเป็นกลุ่มการเมืองที่มีพื้นฐานเครือข่ายและกำลังสนับสนุน ซึ่งเป็นชาวบ้านและพลังจารีตนิยม มีสื่อเผยแพร่ความคิดที่สำคัญคือ ASTV จนเป็นขบวนการที่ตั้งอยู่ได้โดยตนเอง และเคลื่อนไหวได้ยืดเยื้อยาวนาน มีเป้าหมายไม่เพียงเพื่อลงโทษนักการเมืองโกงกิน แต่ยังเพื่อปรับโครงสร้างอำนาจการเมืองใหม่

สองส่วนนี้ทำให้ปัญหาการเมืองไทยทวีความยุ่งยาก คลี่คลายลำบากยิ่ง

ประเทศไทยถึงทางตันของการแก้ปัญหา

ปัญหายุ่งยากขึ้น แต่หนทางและวิถีทางแก้ปัญหากลับตีบตันเพราะ

1. **สังคมไทยเผชิญภาวะที่สที่สุดแห่งวิกฤตศรัทธา** เนื่องจากความชอบธรรมของสถาบันการปกครองต่าง ๆ ลดลงต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ เช่น ภาคราชการ เมือง รัฐสภา ไม่ได้รับศรัทธาว่าจะนำพาประเทศชาติได้ เพราะแทนที่จะดับชนวนกลับจุดชนวนวิกฤติด้วยการดึงดันแก้รัฐธรรมนูญ สื่อ สถาบันวิชาการก็มีศรัทธาต่ำลง กองทัพ อดีตบุคคลชั้นนำก็ไม่ได้รับศรัทธาว่าจะมีบทบาทแก้ปัญหาได้

2. **ล้มไทยขาดเครื่องมือแก้ปัญหา จมอยู่ในภาวะเงินรั้งทางออก** เครื่องมือและวิธีการแก้ปัญหาของสังคมไทยลดน้อยลง เช่น การแก้ปัญหาโดยเวทีรัฐสภาไม่ได้ผล การยุบสภาเลือกตั้งใหม่ก็ไม่ได้ผล การแก้ปัญหาโดยการเสนอเหตุผลทางวิชาการ ถกเถียงทางสื่อสาธารณะและภาคสังคมไม่ได้ผล วิธีการแก้ปัญหาโดยการรัฐประหารก็ไม่ได้ผล

3. **อำนาจตุลาการรับภาระหนักมากจนอาจเกิดอาการล้า อาจพาประเทศพ้นฝ่าวิกฤติไม่ทัน** หัวใจของตุลาการวิวัฒน์มีสองอย่าง คือการเปิดช่องทางให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมมากขึ้น และการปรับกระบวนการยุติธรรมให้สามารถทำหน้าที่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วได้ การยื่นฟ้องต่อศาลอย่างมากมายจากทุกฝ่ายเป็นปรากฏการณ์ปกติ เช่น ในยุคสงครามเวียดนามของสหรัฐ หรือในประเทศยุโรป ตะวันออกเปลี่ยนการปกครองใหม่เมื่อแยกตัวจากโซเวียต ในที่สุดจะมีวิธีการกลั่นกรองเกิดขึ้นเอง อย่างไรก็ตาม สภาพปัจจุบันเหมือนกับทุก ๆ ฝ่ายผลักดันมาให้ศาล จนจะเกิดแรงกดดันต่อสถานภาพความน่าเชื่อถือของศาลขึ้นได้ ศาลควรเร่งพิจารณาคดีคอร์รัปชันของนักการเมือง ซึ่งเป็นต้นตอของวิกฤติอย่างเร่งด่วนให้ทันกาล เพราะการคลี่คลายวิกฤติของบ้านเมืองก็เป็นภาระของสถาบันศาลเช่นเดียวกับสถาบันอื่นๆ ทั้งยังจะช่วยธำรงศรัทธาของสังคมต่อศาลได้ดี ส่วนคดีความที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญใหม่ ซึ่งเป็นประเด็นขัดแย้ง 2 ฝ่ายว่ากฎหมายเขียนมายุติธรรมหรือไม่ ศาลก็ควรคำนึงถึงปัจจัยรอบด้านอย่างถี่ถ้วน เพื่อเกิดความเป็นธรรมมากที่สุด

4. **รัฐบาลกลับกระตุ้นสนับสนุนความรุนแรง** จากคำพูดก้าวร้าวสร้างศัตรูไปทั่ว นายกษ สมควรไม่ควรเติมไฟความรุนแรงด้วยคำพูด เช่น “ให้คนของผมลุกขึ้นมาฆ่าบ้าง เพราะว่าถูกฆ่ามาเยอะแล้ว” เพราะกลุ่มสนับสนุนทักษิณมีจำนวนมากที่เป็นกลุ่มก้อนที่มีอำนาจอิทธิพล มีผลประโยชน์ในท้องถิ่นจึงพร้อมจะออกมาใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว ซึ่งยิ่งจะทำให้สังคมถลำสู่ความรุนแรง ไร้ความเป็นพี่น้องความมีมนุษยธรรมมากยิ่งขึ้น

ประเทศไทยอยู่ขอบเหวแห่งอนาธิปไตยและความรุนแรง

ระวังเกิดบาดแผลประวัติศาสตร์ซ้ำรอยลึกซึ่งยิ่งกว่า 6 ตุลา

ผลจากสภาวะดังกล่าวจะทำให้เกิดมิติต่าง ๆ ดังนี้ขึ้นในประเทศไทย

- 1. จะเกิดการเขย่าทางความคิดและนำไปสู่การปฏิรูปความคิดครั้งใหญ่ในสังคมไทย** วิกฤติการเมืองไทยยกระดับจากประเด็นทักษิณ ไปเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนความคิดและโครงสร้างการเมือง พช. ต้องการเปลี่ยนอำนาจองค์กรตรวจสอบต่าง ๆ ให้มีการลดอำนาจสถาบันตุลาการ ส่วนพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเสนอความคิดการเมืองใหม่ นพ.ประเวศ วะสี เสนอแนวคิดการปฏิวัติประชาธิปไตยใหม่โดยประชาชน ภาวะเช่นนี้จะทำให้ทุกกลุ่ม ทุกสถาบันอำนาจในสังคมไทยต้องทบทวนความคิดของตน ตั้งคำถามใหม่ และหาคำตอบที่ชัดเจนขึ้นสำหรับบทบาทตัวเองและทิศทางการเมืองไทย
- 2. เมื่อเกิดวิกฤติรากหญ้าและประชาชนถูกกีดกันออกไปจากสมการการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด** ปัญหาถูกแก้ไขโดยระดับสถาบันหรือชนชั้นนำของประเทศ และมุ่งแก้ไขโครงสร้างอำนาจระดับบนของสังคม โดยที่ชาวบ้านถูกทอดทิ้ง ไม่เคยได้รับการถ่ายโอนอำนาจให้ตัดสินใจปัญหาของตัวเองและท้องถิ่นอย่างจริงจัง การเคารพและส่งเสริมความต่างทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมก็ทำได้ไม่ดีพอ วิกฤติปัจจุบันกำลังดึงรากหญ้าให้มามีส่วนร่วมทั้งในทางที่ถูกและที่ผิด ๆ ซึ่งปมปัญหานี้จะขยายตัวและอาจเป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดของบ้านเราได้ ถ้าไม่แก้ไขจริงจัง
- 3. สังคมไทยอาจเผชิญความรุนแรงขนาดใหญ่กว่าเหตุการณ์ 14 ตุลา 6 ตุลา หรือพฤษภา** วิกฤติทักษิณที่ยืดเยื้อมากกว่า 3 ปี ทำให้ความขัดแย้งกว้างและลึกซึ้ง กลายเป็นระดับมวลชนทั่วประเทศ และลึกถึงสู่ความเชื่อในระดับการดำรงอยู่ของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สถาบันยุติธรรม ศักดิ์ศรีของตัวตนหรือภูมิภาคนิยม ฯลฯ ความขัดแย้งในระดับอุดมการณ์นี้จะทำให้คนมองโลกที่ซับซ้อนเป็นมิติเดียว เช่น เรา-เขา ดี-ชั่ว รักชาติ-ขายชาติ รักพวกพ้องอย่างสุดซึ้ง มีโอกาสเกิดภาวะอนาธิปไตยที่ไม่มีใครฟังใคร ใช้ความรุนแรงอย่างไรเหตุผล โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มโกงกินบ้านเมืองใช้อำนาจสั่งมาซ้ำเติม ขณะนี้ความรุนแรงย่อย ๆ ระหว่างมวลชนได้เกิดขึ้นแล้วหลายจังหวัด และมีโอกาสขยายเป็นความรุนแรงยืดเยื้อในวงกว้างขึ้น อาจถึงขั้นจลาจล ซึ่งรัฐบาลสมัคร ทุกองค์กร ทุกสถาบันของประเทศจะต้องตระหนักว่าปัญหามากเกินกว่าผู้คนบาดเจ็บล้มตาย แต่จะขยายเป็นบาดแผลของประวัติศาสตร์และสังคม ซึ่งจะลึกซึ้งกลายเป็นการแบ่งข้าง แบ่งพวก แบ่งภาคถาวรยาวนาน มีความเจ็บปวด ความเคียดแค้น ล้าง

แต่ันระหว่างกัน ซึ่งมีโอกาสลุกลามเป็นสงครามกลางเมือง ซึ่งแม้แต่การรัฐประหารก็อาจจะควบคุมสถานการณ์ไว้ไม่อยู่

(2)

6 รากเหง้าของปัญหา

วิกฤติการเมืองปัจจุบันเลวร้ายที่สุด เนื่องจากเกิดขึ้นเพราะการประจวบเหมาะของหลายรากเหง้าที่รุมเร้าในช่วงนี้พอดี คือ

1. รากเหง้าความคิดโลกาภิวัตน์นิยมขัดแย้งกับความคิดชาตินิยม สถาบันนิยม ชุมชนนิยม ทำให้ทุกประเทศมีการถกเถียงว่าควรเปิดเสรีการเงินหรือไม่ ควรแปรรูปรัฐวิสาหกิจหรือไม่ ควรเปิดกว้างด้านวัฒนธรรม ข่าวสาร อินเทอร์เน็ตแค่ไหน ห้างค้าส่ง-ปลีกขนาดยักษ์ทำลายชุมชนหรือไม่ หลายประเทศแก้ปัญหาได้ดี แต่ประเทศไทยปัญหารุนแรงเพราะนักการเมืองไทยโกงกินมาก จึงเกิดกังวลใจว่าพวกเขาจะแสวงประโยชน์ท่ามกลางการสูญเสียอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ของชาติ
2. รากเหง้าอำนาจทุนผนวกอำนาจการเมืองอย่างสามัญ 2 ทศวรรษที่ผ่านมาทุนการเงินโลกเคลื่อนไหวเข้าออกประเทศต่าง ๆ เพื่อลงทุนในกิจการที่กำไรดี เช่น ไทคอมนาคม อสังหาริมทรัพย์ พลังงาน ฯลฯ ทำให้เกิดวิกฤติเศรษฐกิจ และทำให้เกิดกลุ่มทุนที่ร่ำรวยใหญ่โตกว่าในอดีต ในประเทศไทยกลุ่มทุนดังกล่าวได้ผันอำนาจเงินเข้าสู่การเมือง กลายเป็นทุนสามัญที่หวังครองอำนาจเบ็ดเสร็จยาวนาน
3. คอร์รัปชันในประเทศสูงที่สุดเป็นประวัติการณ์ ทำให้คนจำนวนมากหมดความอดทนอดกลั้น ทุนการเมืองสามัญทำให้เกิดการคอร์รัปชันโดยตรงและโดยนโยบายน การทับซ้อนผลประโยชน์ การฉกฉวยประโยชน์จากนโยบาย โครงการ และทรัพยากรทุกด้านของรัฐอย่างขนานใหญ่ และไร้ความละอาย
4. ชนชั้นนำในวงการการเมืองการปกครองไทย แก้ปัญหาแบบผัดผ่อน หมกหมม ไม่ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เพราะพยายามตัดประชาชนออกจากการมีอำนาจการเมืองมาตลอด ซึ่งสรุปภาพกว้าง ๆ ได้ดังนี้ ชนชั้นนำในวิธีปกครองแบบเผด็จการทหารมายาวนาน จนนักศึกษาประชาชนไม่สามารถอดทนต่อไป ต้องใช้ความจริงจังเด็ดขาดจนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ขึ้นซึ่งชนชั้นนำก็ใช้รูปแบบของประชาธิปไตยครึ่งใบเป็นเครื่องมือผัดผ่อนปัญหา หมกหมมปัญหาใหม่ คือการซื้อเสียง การ

คอร์รัปชันของนักการเมืองต่อมานับสิบปี เมื่อเปิดเป็นประชาธิปไตยเต็มใบในปี พ.ศ.2532 ก็พิสูจน์ว่าแนวทางหมักหมมปัญหาไม่ได้ผล เกิดบุฟเฟต์คาปิเนต จนต้องมีรัฐประหารของรชช.ในปี 2534 แต่ก็รวมชอมกันเองจนไม่แก้ปัญหอะไรอีก ในที่สุดภาคประชาชนก็ต้องออกมาใช้วิธีการเด็ดขาด คือเกิดเหตุการณ์พฤษภาคม 2535 และการปฏิรูปรัฐธรรมนูญ 2540

รัฐธรรมนูญสี่เขียวสร้างกลไกตรวจสอบนักการเมืองได้ไม่ทันกาล เพราะได้เกิดวิกฤติระบอบทักษิณ นำไปสู่รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และรัฐบาลสุรยุทธ์ ซึ่งก็ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบผัดผ่อนเช่นเคย ในที่สุดพปช. กลับคืนสู่อำนาจและขัดแย้งกับกลุ่มต่อต้านทักษิณในปัจจุบันอีก

5.ปัญหาคนไทยไม่อยู่กับปัญญาความรู้ แต่อยู่กับศรัทธาปลอมๆ เพราะไม่เคยมีอำนาจจริงจัง ไม่เคยแก้ปัญหาตัวเองและของประเทศด้วยหลักเหตุผล คนไทยจึงสอพลออุดมการณ์มานาน เช่น ยึดมั่นประชาธิปไตยเลือกตั้งที่มีแต่การซื้อเสียง และผลลัพธ์ก็คือชาวบ้านไม่ได้อะไร แต่กลุ่มทุนการเมืองเป็นผู้ส่วยประโยชน์ระบอบประชาธิปไตยแบบทุนสามาจารย์รุ่งเรือง บางส่วนก็ยึดมั่นในอุดมการณ์ชาติ-ศาสน์-กษัตริย์แบบปลอมๆ คือไม่ได้เน้นการยึดมั่นแบบใช้ปัญญาที่จะทำให้สถาบันหลักของชาติก้าวหน้า เกิดประโยชน์ที่สถาพรต่อบ้านเมืองและประชาชนจริง ๆ เมื่อมีวิกฤติทุกหนก็เกิดการขัดแย้งทางความคิดปลอมๆ ซึ่งไม่ได้เกิดจากแก่นสารทางปัญญา จึงคลี่คลายไม่ได้

6.ปัญหาความกังวลและความไม่มั่นคงของสังคมไทย เนื่องจากประเทศไทยปัจจุบันอยู่ในการเปลี่ยนผ่านทั้งในด้านความคิด ความตื่นตัวของประชาชน จนเกิดแรงกดดันต่อองค์กร สถาบันต่าง ๆ ของประเทศ ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนผ่านโดยธรรมชาติ ก็เกิดขึ้นตลอดเวลา เช่นการเปลี่ยนรุ่นบุคคลในสถาบันต่างๆ ทำให้เกิดความวิตกกังวลต่อความไม่แน่นอนในอนาคต ที่ส่งผลให้ความขัดแย้งในสังคมไทยยิ่งมีความเข้มข้นสูง

4 คำถามท้าทายการทบทวนทิศทางประเทศไทย

ภาวะดังกล่าวเป็นการตั้งคำถามที่แหลมคมและท้าทายสังคมไทยทั้งหมด ใน 4 คำถามใหญ่คือ

1. **คำถามว่าการปกครองเผด็จการ หรือระบอบประชาธิปไตยครึ่งใบ ยังใช้ได้หรือไม่** เพราะมีคนส่วนน้อยที่ยังรำลึกถึงการใช้อำนาจเด็ดขาดแก้ปัญหา แต่ประเทศไทยควรได้ข้อสรุปจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม การปฏิวัติ 19 และเหตุการณ์พฤษภาคม การปฏิวัติ 19 กันยายน และรัฐบาลสุรยุทธ์ได้แล้วว่าทั้งสองรูปแบบการปกครองแก้ไขปัญหามิได้และเกิดผลเสียกับประเทศ

2. **ประเทศไทยได้เลือกเส้นทางการปกครองแบบประชาธิปไตย** มาตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในปี 2540 มีความพยายามแก้ไขข้อบกพร่องในเรื่องการซื้อเสียงและการคอร์รัปชัน **ด้วยแนวคิดประชาธิปไตยสมดุล** คือให้มีประชาธิปไตยเลือกตั้ง แต่ต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดีด้วย กล่าวคือตรวจสอบถ่วงดุลแต่ไม่แทรกแซงอำนาจบริหาร เป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจตามกฎหมาย (legality) อยู่ในกระบวนการใช้อำนาจที่ถูกต้อง (procedura propriety) ตามหลักสมเหตุสมผล (rationality) ตามหลักความเป็นธรรม (fairness) หรือไม่

แต่การเกิดระบอบทักษิณ ซึ่งองค์กรอิสระรวมทั้งข้าราชการ กองทัพ ถูกครอบงำ กระบวนการยุติธรรมและศาลทำงานไม่เต็มที่ ทำให้เกิดคำถามใหญ่ขึ้นมาว่า ประชาธิปไตยสมดุลนั้นสมดุลจริงหรือไม่ ทำงานได้จริงหรือไม่ แก้ปัญหาคอร์รัปชันได้จริงหรือไม่? ถ้าไม่มีประชาชนแลพลังส่วนอื่นๆคอยประคับประคอง? ในอีกมุมหนึ่งคนสนับสนุนแนวทางนี้แม้จะเป็นวงกว้าง แต่ไม่เป็นขบวนการการเมืองหรือเป็นแม่แต่กลุ่ม วิธีการของพวกเขาคือการถกเถียงให้ความเห็นด้วยเหตุและผล ซึ่งอาจใช้ได้ดีในประเทศตะวันตก แต่ได้ผลน้อยในประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีบ้านเมืองมีวิกฤติแหลมคม คนไทยมักหันเข้าหาอำนาจเป็นเครื่องมือหรือวิธีการหลักของการแก้ปัญหา

3. **ประเทศไทยควรใช้ระบอบประชาธิปไตยประชานิยมตามทอท.หรือไม่** แนวนี้จะเน้นเสรีนิยมสุดขีด คือการปลดล็อกหรือสลายอำนาจดั้งเดิมของข้าราชการ ศาล กองทัพ องค์กรตรวจสอบต่างๆ เพื่อให้ทุนการเมืองจัดแจงผลประโยชน์ให้กลุ่มตนเองเต็มที่ ชาวบ้านอาจได้ผลประโยชน์จากประชานิยมได้ความฉับไวในการแก้ปัญหา แต่แลกมาด้วยการคอร์รัปชัน ทับซ้อนผลประโยชน์กว้างขวาง? แนวทาง

ประชานิยมมีฐานหนักแน่นในหมู่วากหญา จึงจะยังคงมีบทบาทสูงในการเมืองไทยต่อไป ทั้งในทางรัฐสภา และการเคลื่อนไหววากหญา

4.ประเทศไทยควรปฏิรูป “การเมืองใหม่” ตามแนวของพันธมิตรหรือไม่? แนวคิดนี้มุ่งแก้ปัญหา คอร์รัปชั่น นำพาประเทศไปสู่วิถีความเจริญ “แบบเอเชีย” โดยอาศัยความมุ่งมั่นหรือเจตนารมณ์ของ “คนดี” ในบ้านเมือง โดยไม่สนใจประชาธิปไตยเลือกตั้งมากนัก โดยอาจใช้การผสมผสานระหว่างการสรรหา การเลือกจากอาชีพ กับการเลือกตั้งทั่วไป (นพ.ประเวศ ก็ได้เสนอการปฏิวัติประชาธิปไตยโดยประชาชน เป็นการกระจายอำนาจสู่วากหญา ชุมชน การมีส่วนร่วม เสรีภาพ สื่อ การตรวจสอบ และการเมืองภาคประชาชน แต่ไม่เสนอชัดเจนว่าอำนาจของประชาชนโดยการเลือกตั้งมีฐานะเช่นไร) เนื่องจากนับวันการเมืองไทยจะยิ่งไม่มีทางเลือก มีโอกาสที่คนจะหันไปสนับสนุนแนวทางนี้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้มีข้ออ่อนคือ เป็นการสวนทางประชาธิปไตยที่ต่อสู้กันมานาน และจากประสบการณ์ของการปฏิวัติทั่วโลก คนดีมักมีความคิดสุดขั้วและอยู่ในกรอบจำกัด ในระยะยาวคนดีก็เสื่อมได้เพราะอำนาจและผลประโยชน์ ประเทศจึงมีความเสี่ยงสูงเช่นกันถ้าจะเดินไปในเส้นทางนี้

(4)

อนาคต

1.ความรุนแรงในสังคมไทย จะเกิดมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะ **หนึ่ง** ความรุนแรงย่อย ๆ ระหว่างมวลชน 2 ฝ่ายจะเกิดถี่มากขึ้น และมีโอกาสขยายตัวตามสถานการณ์โดยรวมในช่วง 6 เดือนข้างหน้า **สอง** พปช.จะรุกหนักในเรื่องการแก้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะขยายการต่อต้านกว้างขึ้นอีก **สาม** หากพปช.รุกหนักในการขยายอำนาจเข้าครอบงำกองทัพ จะทำให้พลังจารีตนิยมตื่นตัว เพิ่มความแหลมคมของความขัดแย้ง **สี่** หากเกิดประเด็นคอร์รัปชั่นของรัฐบาล ความขัดแย้งจะขยายตัวทันที ช่วงเวลาภายใน 1-2 ปีข้างหน้า จึงเป็นช่วงเวลาที่สุ่มเสี่ยงมากต่อการเกิดสถานการณ์ความรุนแรงที่ควบคุมไม่ได้ และอาจตามมาด้วยการรัฐประหารที่เป็นเผด็จการเต็มรูป ส่วนกลุ่มสนับสนุนทักษิณมีโอกาสน้อยมากที่จะบรรลุเป้าหมาย กลุ่มพันธมิตรก็มีโอกาสน้อยกว่า 50% ที่จะบรรลุเป้าหมายของตน

2.ตุลาการภิวัตน์ ซึ่งอาจส่งผลเป็นรูปเป็นร่างได้บ้างในช่วงปลายปี 2551 ซึ่งเมื่อถึงช่วงนั้นได้โอกาสก้าวถึงที่ จะคลี่คลายวิกฤติ เพราะคนอาจมองว่าบรรลุผลน้อยเกินไป และหันไปมุ่งแก้ปัญหาอย่างสุดขั้ว

3. **พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย** ซึ่งยกระดับมาเป็นการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนความคิดและโครงสร้างอำนาจการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องระยะยาวมาก จึงควรปรับวิธีการต่อสู้ของตน คือมีทั้งการเคลื่อนไหวทางความคิด สลับกับการเคลื่อนไหวมวลชน ทั้งผ่านสลับกับรุก และเนื่องจากพันธมิตรเริ่มต้นจากการเรียกร้องลงโทษนักการเมืองโกงกินบ้านเมือง เป็นพลังทางคุณธรรมและพลังต่อต้านการใช้อำนาจบาตรใหญ่ให้สังคม จึงยังต้องจำแนกวิธีการต่อสู้ให้ชัดเจนว่าเป็นแนวสันติวิธี หลีกเลี่ยงการตั้งต้นที่อาจดูคล้ายแนวอำนาจนิยม ไม่ควรเป็นการรุกไปข้างหน้าตลอด จนดูคล้ายการตะลุมบอนกับฝ่ายโกงกินบ้านเมือง ซึ่งจะทำให้คนแยกแยะและเลือกฝ่ายสนับสนุนได้ลำบาก

ที่สำคัญในการเสนอความคิดใหม่ทางการเมือง ไม่ควรสวนทางประชาธิปไตย ควรเคารพประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยที่ต่อสู้กันมานาน ควรหาวิธีเปิดกว้างขวางสร้างเวทีความคิดสำหรับทุกฝ่าย ซึ่งต้องมีเวลา ขั้นตอน จังหวะก้าวที่เหมาะสม

ในช่วงอย่างน้อย 1 ปีข้างหน้าคนไทยต้องเจริญสติ มองการแก้ปัญหาที่ละเอียดละาะ ๆ **ผู้เขียนเชื่อ** ว่า**ทางเลือกที่มั่นคง ถาวร และดีที่สุดสำหรับระยะยาวของประเทศ คือการสร้างประชาธิปไตย สมดุล** ทั้งยังเป็นหนทางที่**เสี่ยงน้อยที่สุด** สังคมควรสนับสนุนการทำงานของศาลในการลงโทษนักการเมืองที่คอร์รัปชัน และสร้างกรอบวินัยทางจริยธรรมให้กับนักการเมือง นักวิชาการ สื่อ คนชั้นกลาง และสังคมทั่วไปยังควรต้องขยายพื้นที่ของการถกเถียงวิจารณ์ที่เป็นเหตุเป็นผล และขยายองค์ความรู้ในด้านประชาธิปไตยสมดุลมากขึ้น